

dr hab. inż. Aleksandra Parteka, prof. PG
Katedra Nauk Ekonomicznych
Wydział Zarządzania i Ekonomii
Politechnika Gdańska
ul. Narutowicza 11/12
80-233 Gdańsk

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Matulskiej-Bachury
pt.: „*Outsourcing usług a produktywność przedsiębiorstw*”**

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr Agnieszki Matulskiej-Bachury zatytułowana „*Outsourcing usług a produktywność przedsiębiorstw*”, napisana w Kolegium Analiz Ekonomicznych (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Jakuba Growca oraz dr. Michała Gradzewicza. Recenzja została przygotowana przeze mnie na prośbę dr. hab. Bogumiła Kamińskiego, prof. SGH, Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse (pismo odwołujące się do uchwały Rady nr 132 z dnia 17 lutego 2021 r.).

Rozprawa ma logiczną, klasyczną strukturę. Od strony formalnej praca jest przygotowana starannie, zawiera wszelkie niezbędne spisy i załączniki.

Temat pracy jest ciekawy i, co istotniejsze, skupia się na zagadnieniu stosunkowo rzadko podejmowanym w literaturze na temat produktywności firm: outsourcing usług. Główna hipoteza badawcza jest sformułowana dość zachowawczo – właściwie każde wyniki badań mogą posłużyć do weryfikacji stwierdzenia „*Outsourcing usług przyczynia się do zwiększenia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw w zróżnicowanym stopniu...*” (rozprawa, s. 10). Wyjaśnieniem są hipotezy szczegółowe, które już znacznie lepiej korespondują z przeprowadzonym badaniem empirycznym. Nie jest jednak jasne, na jakiej podstawie, a w szczególności na jakim tle teoretycznym, zostały one sformułowane? Tu dostrzegam też generalny mankament rozprawy – jej słabe umocowanie w teorii ekonomii, o czym piszę także poniżej.

W rozprawie wyczerpująco opisano pomiar produktywności przedsiębiorstw i metody estymacji TFP. Za słabszy uważam przegląd literatury powiązanej z działalnością

outsourcingową. Jest on rozdzielony na dwie części: przegląd prac dotyczących outsourcingu jako takiego, jego definicji i sposobów pomiaru (rozprawa, część 2.1) oraz relacji między outsourcingiem a produktywnością przedsiębiorstw (rozprawa, część 2.4). Opisy prac dotyczących outsourcingu (offshoringu) są bardzo (zbyt) obszerne, często obejmują kilka stron (np. opis badań Mohlmann i Groot, 2013, prezentowanych wraz z przekopiowanymi do rozprawy tabelami z wynikami – nie wiadomo, w jakim celu?). Przegląd literatury ma według mnie trzy zasadnicze wady. Po pierwsze, nie wyłania się z niego spójny, syntetyczny obraz aktualnego stanu wiedzy (*state of the art*), który powinien służyć jako tło do badań własnych. Po drugie, cytowana literatura jest w dużej mierze stara, odniesienia do prac współczesnych są rzadkie. Po trzecie, rozprawa nie traktuje wyczerpująco o tło teoretycznym, o koncepcjach, które tłumaczą powiązania między wynikami przedsiębiorstw (produktywnością, TFP) a działalnością outsourcingową, zwłaszcza w kontekście globalnego podziału procesu produkcyjnego i fenomenu offshoringu w ramach tzw. podejścia *trade in tasks* (Grossman i Rossi-Hansberg, 2008) i całej bogatej literatury, która nawiązuje do tego wpływowego modelu.¹ Nawet jeśli w badanej próbie polskich firm zakup usług za granicą jest znacznie mniejszy niż w kraju (rozprawa, s. 86-88), to i tak odniesienie do modeli offshoringu byłoby moim zdaniem wskazane.

Główną wartością rozprawy jest jednak badanie empiryczne skupiające się na aspekcie outsourcingu związanym z wyprowadzaniem na zewnątrz zadań usługowych. Outsourcing usług jest znacznie rzadziej analizowany niż typowy outsourcing materialny (zakup dóbr pośrednich), zwłaszcza na poziomie firm. Zaletą samą w sobie jest analiza przeprowadzona przy użyciu danych dotyczących przedsiębiorstw – takich badań jest znacznie mniej, niż tych bazujących na danych sektorowych. Było to możliwe dzięki wykorzystaniu danych jednostkowych z GUS, które – jak sama Autorka rozprawy pisze we wstępie i w rozdziale 1 – są niedostępne publicznie.² Problem naukowy, którego rozwiązania podjęła się Doktorantka jest zatem oryginalny, głównie dzięki zawężeniu tematu do outsourcingu usług oraz

¹ Stwierdzenie zaczerpnięte z pracy Olsena z 2006 roku jest sygnałem, że kompletny przegląd nowszej literatury nie został przygotowany na potrzeby rozprawy („Jednym z wniosków uzyskanych w ramach przeprowadzonych analiz jest fakt, iż nie istnieje obecnie model określający w jednoznaczny sposób, jak outsourcing wpływa na produktywność przedsiębiorstw” – rozprawa, s. 40, podkreślenie - AP).

² „Udostępnienie danych jednostkowych zebranych w ramach systemu statystyki publicznej było możliwe ze względu na fakt, iż podjęta praca badawcza została przeprowadzona w ramach prac eksperymentalnych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny” – rozprawa, s. 11. Mam nadzieję, że w ramach wniosków przedstawionych Komisji Metodologicznej GUS, o czym mowa jest na s. 132 rozprawy, zostanie także sformułowana rekomendacja, aby zanonimizowane dane jednostkowe były dostępne do celów badawczych dla wszystkich doktorantów i pracowników naukowych (w przeciwnym wypadku mamy casus nierównego dostępu do źródeł danych, dyskryminujący osoby niepowiązane z GUS).

zaproprowaniu analizy pozwalającej na uchwycenie heterogeniczności pomiędzy podmiotami. Ogólnie, biorąc pod uwagę stosunkowo małą liczbę powiązanych prac naukowych dotyczących Polski i przeprowadzonych na danych mikroekonomicznych, analiza empiryczna zaprezentowana w rozprawie stanowi istotny wkład do badań nad produktywnością polskich przedsiębiorstw.

Zestaw danych jest szczegółowo opisany w rozprawie (rozdział 3). Analiza empiryczna jest przeprowadzona rzetelnie, z użyciem metod typowych dla estymacji funkcji produkcji oraz oszacowań TFP. Tym samym, Autorka dowiodła znajomości metod właściwych dla dyscypliny ekonomia (i finanse) oraz umiejętności ich praktycznego zastosowania przy wykorzystaniu obszernej bazy danych o charakterze mikroekonomicznym (ponad 600 tys. rekordów, o około połowę mniej w estymacjach). Rozdział 4, prezentujący wyniki głównego badania empirycznego, jest napisany dość topornie (spora część opisów może zostać skrócona lub przeniesiona do załączników, brakuje ekspozycji równań szacowanych modeli), ale jego zawartość merytoryczna jest znacząca.

Ciekawym i mało standardowym rozszerzeniem jest zastosowanie modeli typu GAM, które pozwalają na elastyczne uchwycenie nieliniowości badanej relacji, przy jednoczesnym wzięciu pod uwagę roli innych zmiennych objaśniających (czym GAM różni się od modeli nieparametrycznych typu *lowess*). Mam jednak wątpliwość, czy na wykresach nieparametrycznego komponentu modelu GAM (Rys. 39 i kolejne) rosnący kawałek krzywej po prawej stronie dystrybucji zmiennej *usługobshare* nie jest aby ciągnięty przez niewielką liczbę obserwacji w próbie (o charakterze obserwacji odstających)? Biorąc pod uwagę rozkład tej zmiennej (Rys. 17), może tak być (co kwestionuje nieliniowy charakter zależności). Przedziały ufności są na wykresach niewidoczne (a oznaczone w legendzie Rys. 40 i kolejnych na szaro?). W rozprawie jest mowa o tym, że np. dla panelu A dodatnia korelacja pomiędzy outsourcingiem usług a TFP wystąpiła tylko dla 0.6% rekordów (s. 101), zatem twierdzenie o zależności typu U jest w mojej ocenie nadinterpretacją.

Wnioski z badania zaprezentowanego w rozprawie są dość zaskakujące: „*zależność pomiędzy udziałem usług obcych w kosztach operacyjnych a TFP jest generalnie ujemna*” (rozprawa, s. 4). Jest to sprzeczne z oszacowaniami w wielu powiązanych badaniach empirycznych, które potwierdzają dodatnią zależność między intensywnością zlecenia części zadań (także usługowych) na zewnątrz a produktywnością (np. Schwörer, 2013; Girma i Görg, 2004; Görg i in., 2008; Amiti i Wei, 2009; Winkler, 2010). Jakie mogą być tego przyczyny? W rozprawie zabrakło mi szerszej dyskusji na ten temat (znacznie bardziej kompletnej niż ta przedstawiona

w sekcji 8 rozdziału 4, gdzie Autorka krótko odnosi się do szczególnego sposobu pomiaru outsourcingu w swoim badaniu). Czy ma znaczenie specyfika próby badawczej (firmy z Polski)? Czy problemem może być przyjęta strategia empiryczna, łącząca outsourcing usług z poziomem TFP w firmach (a nie np. z inaczej mierzonym *wzrostem* produktywności)? Czy może występuje problem endogeniczności w relacji outsourcing-produktywność, który nie został właściwie ujęty w estymacji ekonometrycznej? W świetle modeli handlu z heterogenicznymi firmami (nurt badań zapoczątkowany przez Melitza, 2003), proces selekcji występuje także w przypadku działalności importowej (Antràs i Helpman, 2004; Antras i in., 2017). Prace empiryczne potwierdzają, że tylko najbardziej produktywne firmy są zaangażowane w *global sourcing* (Farinas i Martín-Marcos, 2010; Kohler i Smolka, 2014), w rozprawie wspomniano o tym na s. 97) - zależność może iść zatem od produktywności do outsourcingu. (i vice versa). Wreszcie, czy odmienność między wynikami zaprezentowanymi w rozprawie, a tymi widocznymi w innych badaniach wynika z różnic w mechanizmach, które są typowe dla outsourcingu krajowego i zagranicznego (a to jednak ten drugi aspekt dominuje w analizach prowadzonych na poziomie firm)?

Pomimo powyższych uwag o charakterze krytyczno-polemicznym uważam, że rozprawa jest wartościową pracą poszerzającą stan wiedzy w obszarze badań nad produktywnością firm. Uprzejmie proszę Doktorantkę o ustosunkowanie się do tych zagadnień podczas publicznej obrony.

Konkluzja

Podsumowując, stwierdzam, że praca doktorska mgr Agnieszki Matulskiej-Bachury zatytułowana "*Outsourcing usług a produktywność przedsiębiorstw*" spełnia wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim. Problem naukowy podjęty w pracy jest oryginalny, analiza przeprowadzona z wykorzystaniem danych mikroekonomicznych jest wartościową kontrybucją do istniejącego stanu wiedzy na temat relacji outsourcing – produktywność wśród polskich przedsiębiorstw. Doktorantka posiada ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz dowiodła umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnoszę o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Gdańsk, 09.04.2021

Bibliografía

- Antras, P., & Helpman, E. (2004). Global sourcing. *Journal of Political Economy*, 112(3), 552-580.
- Antras, P., Fort, T. C., & Tintelnot, F. (2017). The margins of global sourcing: Theory and evidence from US firms. *American Economic Review*, 107(9), 2514-64.
- Farinas, J. C., & Martín-Marcos, A. (2010). Foreign sourcing and productivity: evidence at the firm level. *World Economy*, 33(3), 482-506.
- Girma, S., & Görg, H. (2004). Outsourcing, foreign ownership, and productivity: evidence from UK establishment-level data. *Review of International Economics*, 12(5), 817-832.
- Görg, H., Hanley, A., & Strobl, E. (2008). Productivity effects of international outsourcing: evidence from plant-level data. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 41(2), 670-688.
- Grossman, G. M., & Rossi-Hansberg, E. (2008). Trading tasks: A simple theory of offshoring. *American Economic Review*, 98(5), 1978-97.
- Kohler, W., & Smolka, M. (2014). Global sourcing and firm selection. *Economics Letters*, 124(3), 411-415.
- Schwörer, T. (2013). Offshoring, domestic outsourcing and productivity: evidence for a number of European countries. *Review of World Economics*, 149(1), 131-149.
- Winkler, D. (2010). Services offshoring and its impact on productivity and employment: Evidence from Germany, 1995–2006. *The World Economy*, 33(12), 1672-1701.